

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра статистики

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

_____ (А. З. Підгорний)

“ ____ ” _____ 20 ____ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавр

зі спеціальності 6.030506 «Прикладна статистика»

(шифр та найменування спеціальності)

за освітньою програмою «Бізнес-статистика та аналітика»

(назва освітньої програми)

на тему: «Статистичне вивчення рівня життя населення»

Виконавець:

студент обліково-економічного факультету

_____ Кот А.Г. _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

_____ к.е.н., доцент _____

(науковий ступінь, вчене звання)

_____ Тарасова К.І. _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ	
ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ.....	6
1.1. Сутність та поняття соціально-економічної категорії «рівень життя населення».....	6
1.2. Методичні підходи до дослідження рівня життя населення.....	12
1.3. Інтегральні показники оцінювання рівня життя.....	18
РОЗДІЛ 2 СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ	
РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ.....	22
2.1. Вивчення доходів та витрат населення.....	22
2.2. Аналіз демографічної ситуації в Україні.....	33
2.3. Статистичне дослідження стану системи охорони здоров'я в країні..	40
РОЗДІЛ 3. ІНТЕГРАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ЖИТТЯ	
НАСЕЛЕННЯ	50
3.1. Аналіз інтегрального показника рівня життя населення та його складових	50
3.2. Міжнародні співставлення України та інших країн світу за рівнем Індексу людського розвитку	57
ВИСНОВКИ	63
Список використаних джерел.....	66
Додатки	69

ВСТУП

У сучасних умовах розвитку суспільства проблеми рівня та якості життя населення, а також фактори, що визначають їх динаміку стають дуже важливими. Особливо актуальними ці питання є для економіки нашої країни, в якій рівень життя є істотно нижчим, ніж в розвинених державах. Від рішення цих питань багато в чому залежить спрямованість і темпи подальших соціально-економічних перетворень і, в кінцевому рахунку, політична, а, отже, й економічна стабільність в суспільстві.

Рівень життя – складне та багатопланове поняття, яке об'єднує широкий спектр соціально-економічних відносин, пов'язаних зі станом та умовами життєдіяльності людини в суспільстві. Це характеристика економічного добробуту населення, що вимірюється як реальний дохід на душу населення та кількість населення за межею бідності. Часто беруться до уваги особливості системи охорони здоров'я, економічної нерівності, рівень освіти, доступність певних товарів, очікувана тривалість життя при народженні тощо. Отже, на рівень життя населення впливає багато економічних, соціальних, політичних, культурних, демографічних та інших факторів.

Для аналізу та дослідження життєвого рівня населення використовуються різні показники, такі як валовий національний дохід на душу населення, середньоочікувана тривалість життя, рівень освіти, рівень диференціації доходів, а також різноманітні інтегральні показники як то Індекс людського розвитку та Індекс гендерної нерівності. Ці та багато інших показників стають об'єктом дослідження множини міжнародних і національних агенцій.

Все це свідчить про актуальність обраної теми дослідження.

Питання визначеної проблеми висвітлюються в наукових працях відомих українських науковців, до яких можна віднести роботи Л. Руденко, Н. Лебідь, М. Фацевського, Л. Немець, Я. Олійник, О. Топчієва, О. Шаблія та багато інших.

Метою даної дипломної роботи є статистичне дослідження рівня життя населення України та виявлення основних факторів, що впливають на цей комплексний показник.

Для досягнення поставленої мети в ході роботи були поставлені наступні завдання:

- визначити сутність категорії рівня життя населення;
- описати категорії рівня життя та виділити основні показники, що їх оцінюють;
- дослідити динаміку доходів та витрат населення України;
- проаналізувати нерівність розподілу доходів населення;
- оцінити демографічну ситуацію в країні та стан охорони здоров'я;
- розглянути Індекс людського розвитку в Україні;
- порівняти розглянуті показники з країнами Європейського союзу та іншими державами світу.

Об'єктом дослідження дипломної роботи є процес оцінювання показників рівня життя населення України.

Предметом дослідження дипломної роботи є окремі показники рівня життя населення.

Для вирішення поставлених у роботі завдань були використані наступні статистичні методи: статистичного спостереження, методи відносних та середніх величин, методи аналізу ряду динаміки. Широко були застосовані методи табличного, графічного та схематичного представлення даних.

Інформаційною базою проведеного дослідження виступили нормативно-законодавчі акти України, дані офіційних статистичних збірників, дані Державної служби статистики та Євростату, наукові публікації вітчизняних і закордонних вчених, національні та закордонні підручники та монографії, офіційні дані ООН та інших міжнародних агенцій.

Дипломна робота складається з трьох розділів, в яких послідовно аналізується поставлена проблема.

У першому розділі розглянуто сутність та поняття соціально-економічної категорії «рівень життя населення», представлено методичні підходи до дослідження рівня життя, досліджені основні показники оцінювання рівня життя, включаючи інтегральний показник – Індекс людського розвитку.

У другому розділі досліджена динаміка та структура доходів і витрат населення, проаналізована демографічна ситуація: розглянуті коефіцієнти народжуваності та смертності, а також показник середньоочікуваної тривалості життя. Розглянутий стан охорони здоров'я в країні. Значення всіх показників представлені в порівнянні з іншими державами.

У третьому розділі здійснено аналіз інтегрального показника рівня життя населення та його складових, розглянуто Індекс людського розвитку населення України, проаналізовано його три основні складові, порівняно індекс з країнами Європейського союзу та іншими країнами світу.

При виконанні дипломної роботи використовувались комп'ютерні програми Microsoft Word та Microsoft Excel.

За результатами виконання кваліфікаційної роботи було опублікована одна наукова стаття:

1. Кот А.Г. Статистична дослідження доходів та витрат населення в системі оцінювання рівня життя [Текст] / А.Г. Кот, К. І. Тарасова // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 5. Частина II. – Одеса, ОНЕУ. – 2019. – С. 45-54.

ВИСНОВКИ

Підвищення рівня життя населення є пріоритетною метою будь-якої соціально відповідальної держави. Для реалізації цієї мети держава створює умови для тривалого, безпечного та здорового життя, підтримує економічний розвиток і соціальну стабільність. У свою чергу, рівень життя, оцінений за тією чи іншою обраною методикою, являє собою оцінку ефективності проведеної державної політики. Рівень життя населення є складним інтегрованим поняттям, оцінка якого є предметом досліджень великого числа вітчизняних і зарубіжних вчених.

Складне за своїм змістом поняття «рівень життя» можна умовно розчленувати на три взаємозалежні категорії, які доповнюють одна одну: умови життя або середовище існування людини; власне рівень життя; якість життя як ступінь відповідності умов і рівня життя науково обґрунтованим нормативам або певним стандартам. Все це вказує на велику ґрунтовність та змістовність досліджуваного поняття.

Для аналізу рівня життя в Україні використовують систему з десяти груп показників, до яких відносять різноманітні макроекономічні індикатори, показники демографічної ситуації та стану охорони здоров'я, коефіцієнти, що характеризують рівень та якість освіти, показники зайнятості та матеріальної забезпеченості, житлові умови населення та особливості споживання товарів, показники пенсійного забезпечення.

Основною відмінністю та недоліком національних індикаторів рівня життя є неврахування ними соціального життя громадян, їх дозвілля, прав і свобод. Не враховується ні фізичне, ні природне оточення, не описується якість трудового життя.

Для порівняння рівня життя населення за різними країнами використовують інтегральні показники, основними з яких виступають Індекс людського розвитку, Індекс гендерної нерівності, Індекс людського розвитку скорегований з урахуванням нерівності.

У рамках даної кваліфікаційної роботи нами були досліджені основні показники матеріального благополуччя населення, оцінена демографічна ситуація та стан охорони здоров'я. Були розглянуті три складові Індексу людського розвитку та проведені міжнародні порівняння.

Отже, за період з 2008 р. по 2017 р., як нами було вивчено, доходи населення по Україні збільшились на 325,7%. Найбільш швидко доходи зростали на початку періоду – у 2008 р. Саме протягом цього року сукупний дохід збільшився на 222352 млн. грн. або на 35,7 %. Єдиним роком, коли спостерігалось падіння рівня доходів населення виступав 2014 р. – рік політичної кризи в Україні (за цей рік доходи населення знизились на 2,1 %).

У результаті проведення аналізу структури грошових доходів населення України нами було виявлено, що в 2017 р. найбільшу питому вагу в складі сукупних доходів має заробітна плата (45,6 %), друге місце посідають соціальні допомоги та інші трансферти (33,4 %). Таке співвідношення показує доволі високу залежність добробуту населення від державної допомоги.

Дослідження нерівності розподілу доходів за допомогою коефіцієнту Джинні виявило, що відповідно до даних офіційної статистики, Україна відноситься до групи країн з найменшим розшаруванням доходів, проте, на наш погляд, це погано корелює із дійсністю. За даними Інституту демографії та соціальних досліджень, доходи 10 % найбагатших і 10 % найбідніших українців з урахуванням тіньової економіки розрізняються в 40 разів. Така відмінність в даних пов'язана із низькою якістю статистичної інформації про доходи найбагатших і найбідніших верств населення, на яких власне і ґрунтуються оцінки різних інститутів.

Розглянувши демографічну ситуацію в країні, ми дійшли до висновку, що Україні притаманний від'ємний приріст населення, адже коефіцієнти смертності суттєво перевищують коефіцієнти народжуваності. Аналізуючи динаміку цих показників відмітимо, що за останні десять років значення обох коефіцієнтів дещо знизилось і, якщо, для коефіцієнту смертності це є позитивною тенденцією, то для коефіцієнту народжуваності – негативною.

Середня очікувана тривалість життя є одним з найважливіших показників рівня соціально-економічного розвитку країни, а також індикатором якості життя населення. У 2017 р. цей показник становить 72,1 роки, що на 3,8 роки або 5,6 % більше ніж у 2007 р. При цьому, протягом усього періоду середня очікувана тривалість життя жінок є більшою ніж у чоловіків в середньому на 14,6 %.

Ще одним із груп індикаторів які впливають на рівень життя населення в Україні є показники системи охорони здоров'я. В рейтингу здоров'я від The Legatum Prosperity Index 2017 Україна займає 137-е місце з 149 досліджуваних країн, пропустивши вперед не тільки розвинені західні країни, але й всі країни колишнього СРСР. Причинами цього є зростання бідності населення, погана екологія, стреси, а також неякісне харчування і нездоровий спосіб життя. Важливе значення має і кризовий стан системи охорони здоров'я в країні.

У рамках дослідження нами були розглянуті три компоненти інтегрального індексу оцінювання рівня життя – ІЛР. В цьому індексі сумарно оцінюються рівні здоров'я та тривалості життя, писемності дорослого населення та забезпеченість громадян навчальними закладами, ВНД на душу населення.

За цим індексом Україна перебуває на 88 місці у рейтингу з 189 країн, для яких вираховується ІЛР із значенням індексу в 0,751, що є нижчим за середнє значення для країн у групі з високим Індексом, що становить 0,757, та нижчим за середнє значення для країн Європи та Центральної Азії, що складає 0,771. Протягом останніх 10 років рівень людського розвитку в країні виріс на 2,6 % за значенням індексу, при цьому країна втратила 12 позицій у рейтингу, що вказує на те, що за темпами покращення рівня життя Україна поступається іншим державам, особливо тим, що знаходяться вище за списком.

Список використаної джерел:

1. Богуцький О. Аналіз соціально-економічної категорії рівня життя населення України // Україна: аспекти праці. – 1998. – № 2. – С. 43–47.
2. Витрати і ресурси домогосподарства України (за даними вибіркового обстеження життя домогосподарств України). Статистичний збірник; архів 2009-2016 р . – [Електронний ресурс]./Державно служба статистики – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Всесвітня база даних про щастя (World Database of Happiness) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://worlddatabaseofhappiness.eur.nl>.
4. Власюк О. С., Пирожков С. І. Індекс людського розвитку: досвід України / Національний інститут стратегічних досліджень. – К., 2005. – 84 с.
5. .Гуць М. Проблеми безробіття та рівня життя населення України // Україна: аспекти праці – 2007. – №2. – С. 13–18.
6. Економічні праці та соціально трудові відносини - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidruchniki.com/10981205/ekonomika/riven_zhittya_naselennya.
7. Закон України « При Державний бюджет України на 2017 рік» від 13.08.2017 №2137-VIII - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>.
8. Індекс розвитку людського потенціалу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Індекс_розвитку_людського_потенціалу.
9. Індекс розвитку людського потенціалу 2013 (рейтинг України) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://infolight.org.ua/content/indexsrozvitku-lyudskogo-potencialu-2013-reyting-ukrayini>.
10. 1.Куйбіда М. Державне регулювання соціально-економічного розвитку регіонів / М. Куйбіда, К. Черніцина. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.lvivacademy.com>.
11. Кот А.Г. Статистична дослідження доходів та витрат населення в системі оцінювання рівня життя [Текст] / А.Г. Кот, К. І. Тарасова // Статистика –

інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 5. Частина II. – Одеса, ОНЕУ. – 2019. – С. 45-54.

12. Мельниченко О. А. Підвищення рівня та якості життя населення: механізм державного регулювання : монографія / О. А. Мельниченко. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2008.

13. Національна доповідь про людський розвиток 2013 року «Україна: на шляху до соціального залучення». – UNDP, Програма розвитку ООН в Україні. – К. – 123 с. – К., UNDP Україна, 2011. – 123 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.undp.org.ua/files/ua_95644NHDR_2013_Ukr.pdf.

14. Офіційний сайт МИНФИН – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/labour/salary/min/>.

15. Офіційний сайт Європейської комісії. Евростат – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ec.europa.eu/eurostat>.

16. Офіційний сайт Державної служби статистики в Україні – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

17. Офіційний сайт Кноема – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://knoema.ru/>.

18. Підгорний А.З. Курс демографічної статистики: навч. посібник / А.З. Підгорний., А.С. Кравець - Одеса: ОДЕУ, 2008 – с.15.

19. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 05.10.2000 р. № 2017–III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>.

20. Показники рівня життя населення - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://studbooks.net/1948999/ekonomika/pokazateli_urovnya_zhizni.

21. Рабкина Н. Е., Римашевская Н. М. Основы дифференциации заработной платы и доходов населения. Методы экономико-математического прогнозирования. – М.: Экономика, 1972. – 288 с.

22. Рівень життя населення України / НАН України. Ін-т демографії та соц. дослідж., Держ. ком. статистики України; За ред. Л. М. Черенько. — К.: ТОВ «Видавництво «Консультант», 2006. — 428 с.: іл. — Бібліогр.: с. 417-426.

23. Рівень життя населення – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vgta.vrn.ru/announce%20of%20protection/autoreferats/autoreferat_Kolinchenko.doc]
24. Самотоєнкова О.В., Ольвінська Ю.О. Соціально-демографічна статистика: Підручник // За ред. канд. екон. наук, професора А.З. Підгорного. – Одеса : ФОП Гуляєва В.М., 2016. –с 49- 86.
25. Система показників рівня та якості життя населення - [Електронний ресурс].– Режим доступу http://vvsu.ru//analytic/article/10651389/sistema_pokazateley_urovnya_i
26. Стеченко Д. М. Управління регіональним розвитком. – К.: Вища школа, 2006. – 223 с